

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIUS**

Lietuvos Respublikos
Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai
Vivulskio g. 11, 03610 Vilnius

2011-09-15 Nr.08-2-1284

DĖL SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTRO ĮSAKYMO „DĖL GLOBOJAMO (RŪPINAMO) VAIKO IŠLEIDIMO LAIKINAI SVEČIUOTIS TVARKOS APRAŠO PATVIRTINIMO“ PROJEKTO

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, susipažinusi su socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymo „Dėl globojamo (rūpinamo) vaiko išleidimo laikinai svečiuotis tvarkos aprašo patvirtinimo“ projektu (toliau – Projektas), teikia siūlymus dėl šio teisės akto tobulinimo:

1. Siekiant išsamesnio vaiko svečiavimosi instituto reglamentavimo, taip pat atsižvelgiant į tai, kad ir šeimoje globojamas (rūpinamas) vaikas turėtų palaikyti ryšį su biologine šeima (tėvais, broliais ir seserimis), kitais giminaičiais ir gali svečiuotis biologinių tėvų šeimoje ar kitų giminaičių šeimose nepriklausomai nuo globos (rūpybos) formos, siūlytina papildyti Projektą nuostatomis, reglamentuojančiomis vaikų, globojamų (rūpinamų) šeimose, svečiavimosi tvarką. Pritarus šiam siūlymui papildytinas ir Projekto 1 punktas.

2. Svarstyтина galimybė papildyti Projekto 5.1 punktą, numatant, kad išimtiniais atvejais, vadovaujantis vaiko interesų bei brolių ir seserų neišskyrimo principais bei gavus Vaiko teisių apsaugos skyriaus sutikimą, nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenančio asmens šeimoje laikinai svečiuotis galėtų būti išleidžiamas ir jaunesnis kaip 7 metų vaikas. Darytina prielaida, kad praktikoje galimi atvejai, kai tarp vaikų, iš kurių vienas ar keli gali būti šiek tiek jaunesni nei 7 metų amžiaus yra itin glaudus ryšys ir jų išskyrimas dėl vyresniojo brolio ar sesers laikino svečiavimosi, neatitiks šių vaikų interesų, sukels neigiamus išgyvenimus ar pan.

3. Patikslinti Projekto 5.3 punktą, numatant išlygą, kad vaikas, kurio atžvilgiu nėra pradėtas ikiteisminis įvaikinimo konkrečioje šeimoje procesas, gali būti išleidžiamas laikinai svečiuotis tėvų ar giminaičių šeimoje, jeigu tai neprieštaruoja vaiko interesams. Pažymėtina, kad ir šeimoje globojamas (rūpinamas) vaikas turi teisę bendrauti su tėvais ir giminaičiais, jeigu tai neprieštaruoja jo interesams, teismas nėra apribojęs šios teisės. Nenumačius šios išlygos, bus apribota vaikų, dėl kurių pradėtas globos (rūpybos) konkrečioje šeimoje ar šeimynoje nustatymo procesas, galimybė įgyvendinti teisę į šeimos ryšius, bendravimą ir pan.

4. Papildyti Projekto 5.4 punktą, po žodžio „laikino“ įrašant žodžių junginį „ar neterminuoto (jei vaikas neįvaikintas)“, nes pagal Civilinio kodekso 3.181 straipsnio 6 dalį bei 3.182 straipsnio 3

dalį tėvai (vienas iš tėvų), kuriems buvo neterminuotai apribota tėvų valdžia taip pat turi teisę kreiptis dėl apribojimo panaikinimo, jei vaikas nėra įvaikintas.

Svarstyta galimybė patikslinti Projekto 5.4 punktą, numatant, kad globėjas (rūpintojas) gali išleisti vaiką laikinai svečiuotis pas tėvus, kuriems apribota tėvų valdžia, tik, jeigu gautas tėvų prašymas, Vaiko teisių apsaugos skyriaus sutikimas ir jeigu tai atitinka vaiko interesus. Manyta, kad praktikoje galimi atvejai, kai vaiko laikinas svečiavimasis pas tėvus, kuriems apribota tėvų valdžia ir jie nesikreipė į teismą dėl tėvų valdžios apribojimo panaikinimo, gali sudaryti prielaidas vaiko grįžimui į šeimą bei paskatinti tėvus aktyviau spręsti vaiko susigrąžinimo klausimą.

Paminėtina, kad vaikas gali būti atskirtas nuo tėvų, tačiau Projekte nėra išskiriama ši vaikų grupė, reglamentuojamos jų laikino svečiavimosi tėvų šeimose sąlygos ir pan.

5. Svarstyta galimybė papildyti Projekto 3 punktą, numatant pavyzdinį vaiko laikino svečiavimosi trukmės nustatymo kriterijų sąrašą (pavyzdžiui, vaiko laikinas svečiavimasis turėtų būti derinamas su mokymusi ir pan.).

6. Siūlytina papildyti Projektą nauju 8 punktu, nustatančiu vaiko globėjui (rūpintojui) pareigą informuoti Vaiko teisių apsaugos skyrių, atliekantį vaiko globos priežiūrą, apie išleidžiamus laikinai svečiuotis vaikus (išskyrus 7 punkte numatytus atvejus), esamus 8-38 punktus laikyti atitinkamai 9-39 punktais.

Manyta, jog ši informacija yra ypač svarbi tais atvejais, kai vaikai svečiuojasi savo biologinėse šeimose (bendradarbiavimui su socialiniais darbuotojais ir kitais specialistais, prižiūrinčiais šeimą).

7. Siūlytina tikslinti Projekto 8 punktą, nes esamos formuluotės ir nustatyti draudimai iš esmės eliminuoja bet kokią galimybę vaikui svečiuotis tėvų šeimoje.

Praktika rodo, jog paprastai vaikai, kuriems nustatoma globa, kilę iš šeimų, įrašytų į socialinės rizikos šeimų apskaitą dėl įvairių priežasčių (nepakankami socialiniai įgūdžiai, kt. socialinės problemos), kurios palaipsniui sprendžiamos pasitelkiant socialinio darbo metodus ir kitas socialines paslaugas. Todėl tikslinga numatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris, situacijai šeimoje pagerėjus, tačiau jai vis dar esant socialinės rizikos šeimų apskaitoje, sudarytų vaikui galimybę svečiuotis joje (trukmė priklausytų nuo konkrečios situacijos šeimoje).

Atsižvelgiant į tai, kad pagrindų, dėl kurių asmuo negali būti skiriamas globėju (rūpintoju) ir būti įvaikintoju sąrašas nėra tapatus, siūlytina papildyti 8.1 punktą nuoroda, kad vaiką draudžiama išleisti laikinai svečiuotis pas asmenį, kuris negali būti įvaikintoju (Civilinio kodekso 3.210 straipsnio 4 dalis).

8. Nėra argumentuotas ir kritikuotinas Projekte siūlomas reguliavimas, numatantis tinkamumo priimti vaiką laikinai svečiuotis įvertinimo subjektus ir tvarką.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, asmenų tinkamumą turėtų vertinti ne vaikų globos namų administracijos ar šeimynų atstovai, o kompetentingos valdžios institucijos – vaiko teisių apsaugos skyriai.

Šis siūlymas grindžiamas sekančiais argumentais:

1) neretai socialinės globos įstaigos (globėjai/rūpintojai) yra privatūs juridiniai asmenys, kurių atstovai neturi tinkamos kvalifikacijos;

2) neretai stebimas globėjų (rūpintojų) nesuinteresuotumas vaikui leisti bendrauti (svečiuotis) nei tėvų, nei giminaičių šeimose arba neatsakingas leidimas svečiuotis pas asmenis, nesugebančius užtikrinti vaikų saugumą, kontroliuoti jų elgesį ir pan.;

3) asmeniui (šeimai), norinčiam priimti vaiką svečiuotis perkeliama administracinė našta (pateikti pažymą apie teistumą, kurią pagal šiuo metu galiojantį teisinį reglamentavimą gauna vaiko teisių apsaugos skyriai);

4) informacija, kurią numatoma pateikti globėjui (rūpintojui) kartu su prašymu, susijusi su ypatingais asmens duomenimis (sveikatos būklė ir teistumas), todėl šiuos duomenis turėtų tvarkyti ne globėjai (rūpintojai), o vaiko teisių apsaugos skyriai, turintys technines ir organizacines priemones asmens duomenų apsaugai užtikrinti;

5) buities ir gyvenimo sąlygų tikrinimas susijęs su privataus gyvenimo apsauga, todėl manytina, kad tokius veiksmus galėtų atlikti tik įgaliotos valstybinės ar savivaldybių institucijos (vaiko teisių apsaugos skyriai). Abejotina, ar globėjas (rūpintojas) vyks tikrinti asmens, gyvenančio toli nuo globojamo (rūpinamo) vaiko gyvenamosios vietos, namus, iširti jo gyvenimo ir buities sąlygas;

6) atsakomybę už tėvų globos netekusio vaiko teisių ir interesų apsaugą turėtų prisiimti ne tik globėjas (rūpintojas), bet ir valstybės bei savivaldybių institucijos (vaiko teisių apsaugos skyriai per globos priežiūros institutą). Paminėtina, kad viena iš pagrindinių vaiko teisių apsaugos skyrių funkcijų – užtikrinti vaiko teisių apsaugą, įskaitant ir globos institucijose;

Todėl siūlytina *tikslinti ir atitinkamai keisti Projekto III skirsnio nuostatas*, įtvirtinant, kad:

- asmuo, norintis priimti į šeimą laikinai svečiuotis vaiką, prašymą bei nurodytus dokumentus (išskyrus pažymą iš Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos) pateikia Vaiko teisių apsaugos skyriui, nustačiusiam vaikui globą (rūpybą) ar inicijavusiam jos nustatymo klausimą teisme (alternatyvus pasiūlymas – vykdančiam vaiko globos rūpybos priežiūrai);

- Vaiko teisių apsaugos skyrius kreipiasi į Informatikos ir ryšių departamentą prie Vidaus reikalų ministerijos dėl pažymos apie asmens (ne) teistumą; apsilanko asmens namuose ir patikrina buities ir gyvenimo sąlygas bei atlieka kitus veiksmus, numatytus Projekto 12 punkte; pateikia išvadą dėl asmens tinkamumo priimti vaiką laikinai svečiuotis;

- apie asmens vertinimo rezultatus Vaiko teisių apsaugos skyrius informuoja asmenį, norintį priimti vaiką laikinai svečiuotis ir vaiko globėją (rūpintoją);

- sprendimą dėl vaiko laikino svečiavimosi priima globėjas (rūpintojas).

Atitinkamai turėtų būti keičiamas ir šio Projekto 1 priedas.

9. Siekiant užtikrinti teisinio reglamentavimo aiškumą, siūlytina patikslinti Projekto 13 punkto formulę.

10. Atsižvelgiant į Projekto 3 priede išdėstytos sutarties pavadinimą, darytina išvada, kad vaiko globėjui (rūpintojui) priėmus teigiamą sprendimą dėl nuolat Lietuvos Respublikoje

gyvenančio asmens tinkamumo priimti vaiką laikinai svečiuotis bus ne tik išduodamas leidimas, bet ir sudaroma trišalė (vaiko globėjo (rūpintojo), asmens, pas kurį laikinai svečiuosis vaikas, Vaiko teisių apsaugos skyriaus) sutartis dėl vaiko išleidimo laikinai svečiuotis, todėl siūlytina papildyti Projekto 14 punktą nauju 14.3 papunkčiu dėl minėtos sutarties pasirašymo.

11. Svarstyti galimybę patikslinti Projekto 17 punktą, numatant vaiko globėjo (rūpintojo) pareigą palaikyti ryšius su laikinai svečiuotis išvykusi vaikus, nepriklausomai nuo svečiavimosi trukmės, domėtis jo svečiavimosi sąlygomis bei aiškiau reglamentuoti vaiko globėjo (rūpintojo) pareigą periodiškai lankyti vaiką. Darytina prielaida, kad vadovaujantis Projekto 17 punktu, formuosis praktika, jog vaiko globėjas (rūpintojas) aplankys vaiką, patikrins jo svečiavimosi sąlygas ir išklausus vaiko nuomonę, tik jeigu svečiavimasis bus ilgesnis nei vienas mėnuo.

Atitinkamai turėtų būti tikslinamas Projekto 3 priede išdėstytos sutarties 3.4 punktas.

12. Svarstyti galimybę papildyti Projekto 18 punktą nuostata, kad Vaiko teisių apsaugos skyrius, gavęs informaciją apie tai, kad asmuo, pas kurį svečiavosi vaikas, neužtikrino tinkamos vaiko priežiūros, saugumo ir pan., įvertina galimybę taikyti šiam asmeniui atitinkamą atsakomybę (inicijuoti atsakomybės taikymą).

13. Atsižvelgiant į 5 punkte pateiktus siūlymus, keistinas ir Projekto IV skirsnis, 21 punkte vietoj žodžių junginio „vaiko globėjui (rūpintojui) įrašant žodžių junginį „vaiko teisių apsaugos skyriui, nustačiusiam vaikui globą (rūpybą) ar inicijavusiam jos nustatymo klausimą teisme (alternatyvus pasiūlymas – vykdančiam vaiko globos rūpybos priežiūrai)“ bei atitinkamai pakeičiant 23 punktą.

14. Siekiant teisinio reglamentavimo aiškumo, siūlytina patikslinti 21.4 punktą numatant, kad fizinio asmens gyvenamosios vietos kompetentingos institucijos gali pateikti informaciją, išvadą ar pan. apie asmens gyvenimo sąlygų tinkamumą tenkinti vaiko interesus (ne rekomendaciją).

15. Patikslinti ir suderinti Projekto 23.2, 29 punktuose ir Projekto 3 ir 5 prieduose išdėstytų sutarčių 4 punktuose nurodytus sutarčių galiojimo terminus. Pažymėtina, kad Projekto 23.2, 29 punktuose nurodoma, jog sutartys sudaromos 1 metams, o sutarčių 4 punktuose - kad vaiko laikino svečiavimosi terminui.

Atkreiptinas dėmesys, kad Projekto 23.2, 29 punktuose nurodoma, kad yra pasirašoma bendradarbiavimo sutartis, tačiau Projekto 3 ir 5 prieduose išdėstytų sutarčių pavadinimuose nėra vartojamas terminas „bendradarbiavimo“.

16. Suderinti Projekto 20.2 ir 23.2 punktuose įtvirtintas nuorodas dėl juridinio asmens vykdomos veiklos (20.2 punktas - „socialinę, su vaiko gerove susijusią, veiklą“; 23.2 punktas - „socialinę globą, su vaiko gerove susijusią veiklą“).

17. Siekiant teisinio reglamentavimo nuoseklumo ir aiškumo, siūlytina papildyti Projekto IV skirsnį, numatant, kokie subjektai imasi kokių veiksmų, kai yra nustatoma, kad fizinis asmuo pažeidžia sutarties dėl vaiko išleidimo laikinai svečiuotis sąlygas, vaiko teises ir pan.

18. Papildyti Projekto 28.3 punktą nurodant, kad yra suderinamos ne tik vaikų atvykimo, išvykimo, jų išlaikymo, bet ir vaikų svečiavimosi sąlygos.

19. Patikslinti Projekto 31 punktą, nurodant kokių asmenų sąrašas turi būti pateikiamas Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai.

20. Siekiant teisinio reglamentavimo nuoseklumo ir aiškumo, siūlytina papildyti Projekto 34 punktą, numatant, kad juridiniam asmeniui pažeidus sutarties sąlygas, vaikų globėjas (rūpintojas) ne tik apie tai informuoja Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą, tačiau taip pat panaikina juridiniam asmeniui išduotą leidimą dėl vaikų laikino svečiavimosi.

21. Tikslinti Projekto 35 punktą, nurodant kokius sprendimus dėl Programos gali priimti Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba bei kokia yra leidimo atnaujinimo ar panaikinimo procedūra, jeigu, pavyzdžiui, nepasitvirtina vaiko globėjo (rūpintojo) pateikta informacija apie sutarties nuostatų nevykdymą (netinkamą vykdymą).

Patikslinti Projekto 35.2 punkte nuorodą į 34.1 punktą, kadangi tokio punkto Projekte nėra.

22. Atsižvelgiant į tai, kad Projekto 17 punkte įtvirtinti kai kurie vaiko globėjo (rūpintojo) pareigų vykdymo vaiko laikino svečiavimosi nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenančio asmens šeimoje laikotarpiu aspektai, siūlytina pagrindinius vaiko globėjo (rūpintojo) pareigų vykdymo aspektus reglamentuoti ir tuo atveju, kai vaikas laikinai svečiuojasi nuolat užsienio valstybėje gyvenančio asmens šeimoje.

23. Svarstyti galimybę papildyti Projekto IV skirsnį nuostata, kad Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, gavusi informaciją apie tai, kad užsienio valstybėje nuolat gyvenantis asmuo, pas kurį svečiavosi vaikas, pažeidė vaiko teises, neužtikrino tinkamos vaiko priežiūros, jo saugumo ir pan., įvertina galimybę inicijuoti atsakomybės šiam asmeniui taikymo klausimo sprendimą.

24. Atsižvelgiant į Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai suteiktus įgaliojimus, sprendžiant į užsienį išvykusių Lietuvoje gyvenančių vaikų teisių apsaugos klausimus, svarstyti galimybę papildyti Projekto IV skirsnį nuostata, numatant, kad tarnybai būtų teikiama informacija apie vaikus, kurie išvyksta laikinai svečiuotis į nuolat užsienio valstybėje gyvenančių asmenų (vaikų giminaičių) šeimas.

25. Siūlytina įvertinti Projekto 1 priede įtvirtinto reikalavimo nurodyti asmens, norinčio priimti vaiką laikinai svečiuotis, pilietybę, tikslumą bei papildyti skiltį „kontaktai“ informacija apie asmens (pareiškėjo) gyvenamosios vietos adresą.

26. Siūlytina svarstyti tikslumą papildyti Projekto 2 priedo dalį „Leidimas galioja nuo iki“, nurodant, ar vaikas išleidžiamas laikinai svečiuotis savaitgaliais ir/ar švenčių dienomis, atostogų metu ir kt. Atitinkamai turėtų būti tikslinamos sutarties dėl vaiko išleidimo laikinai svečiuotis nuostatos.

27. Projekto 23.2 punkte nurodoma, kad vaiko globėjas (rūpintojas), fizinis asmuo ir Vaiko teisių apsaugos skyrius pasirašo (trišalę) sutartį dėl vaiko išleidimo laikinai svečiuotis fizinio asmens šeimoje. Atsižvelgiant į tai, siūlytina patikslinti ir papildyti Projekto 3 priede išdėstytos sutarties preambulę ir turinį, nurodant, kad viena iš sutarties šalių yra Vaiko teisių apsaugos skyrius, taip pat aptarti skyriaus teises, pareigas ir pan.

28. Patikslinti Projekto 3 priede išdėstytos sutarties ir 5 priede išdėstytos sutarties atitinkamai:

1) 2.9 punkto ir 2.4.9 punkto nuostatą, nepateikiant baigtinio atvejų, kada vaiko globėjas (rūpintojas) privalo būti skubiai informuojamas apie vaiką, sąrašo;

2) 3.4 punktą ir 3.5 punkto nuostatą, kad vaiko globėjas (rūpintojas) išklauso vaiko nuomonę ir į *teisėtą* jo nuomonę atsižvelgia;

3) siekiant atkreipti asmens, laikinai priimančio svečiuotis globojamą (rūpinamą) vaiką atsakomybę, siūlytina patikslinti sutarčių 10 punktų nuostatas dėl asmens atsakomybės, kadangi asmeniui atsakomybė gali būti taikoma ne tik pažeidus vaiko teisę į gyvybę ar sveikatą, bet ir už kitokią vaiko teises pažeidžiančią veiklą, trukdymą vaikui naudotis savo teisėmis ir pan.;

4) atsižvelgiant į sutarčių specifiškumą, siūlytina tikslinti sutarčių 11 punktų nuostatas dėl šalių atleidimo nuo atsakomybės dėl *force majeure* aplinkybių.

29. Patikslinti Projekto 5 priede išdėstytos sutarties 2 punkto formuluotę, kadangi kai kurie šio punkto papunkčiuose nurodyti veiksmai yra atliekami iki vaiko laikino svečiavimosi.

Atsižvelgiant į tai, kad sutartis yra trišalė, svarstyтина galimybė sutartyje reglamentuoti Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos teises, pareigas ir pan.

Siūlytina papildyti 9 punktą, numatant, kad sutarties priedai yra ir kiti dokumentai, susiję su sutarties turiniu.

Pagarbiai

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė

